

Donderdag 24/09/1914 - ochtendeditie

Men schrijft ons uit Vlaanderen, dinsdagavond:

Vanmiddag werd er te Gent, voor het eerst weer sedert lang, een Taube gezien die uit het zuidoosten kwam en na een verkenning in de richting Brugge te hebben gemaakt, terugkeerde. Zou dit een voorteken zijn van op hand zijnde troepenbewegingen? Het is best mogelijk, maar op het ogenblik valt er nog niets over te zeggen.

Uw bericht dat Lanaken door de Belgen hernomen was, is hier met vreugde door de pers overgenomen. Men wist in het geheel niet dat de Belgische troepen weer zo ver waren doorgedrongen. De Bien Public meldt vanavond dat Rekem, Stokkem, Maaseik, As, Bree en Leopoldsburg door de Belgen bezet zijn.

In de omstreken van Aalst gaat de zuivering voort. Vlakbij die stad zijn vandaag acht Duitsers door de gendarmen gevangen genomen; te Erembodegem werden van een patrouille huzaren vanmorgen negen man neergelegd en drie gewond.

Rond de Antwerpse forten nog steeds schermutselingen. Onder Broekem heeft het vuur der forten een Duitse positie vernietigd.

Bij Ename bij Oudenaarde hebben burgerwachten een Duitse patrouille uiteengeslagen; deze verloor drie doden, twee gewonden, vijf gevangenen en een automobiel.

Dinsdagochtend, schrijft de Nieuwe Gazet, zijn 1500 Duitse soldaten uit Frankrijk te Ath in Henegouwen aangekomen en hebben er hun kamp opgeslagen.

Te Halle in Brabant had de bevelvoerende Duitse generaal niet minder dan 20.000 paarden opgeëist, die door het zuiden van Brabant en van Oost-Vlaanderen geleverd moesten worden.

Burgemeester Max van Brussel heeft deze opvoering onwettig verklaard omdat de handtekening van von der Goltz ontbrak en tegenbevel gegeven.

Slechts 800 paarden zijn aangeboden geworden.

Te Ternat hebben de Duitsers het kasteel met park van baron de Lichtervelde totaal vernield. Meer dan 10.000 bomen hebben zij omgehakt.

De Duitsers zijn bezig van Brussel een versterkte vesting te maken. Met duizenden tonnen aarde hebben zij wallen opgeworpen, loopgraven aangelegd en mijnen geplaatst.

Een ontzaglijke troepenmacht, met talrijke kanonnen is dinsdagochtend uitgetrokken in de richting van Merchtem, waar de Duitsers zich blijkbaar voor een grote slag gereed maken.

Duitse zorg voor de bedreigde Belgische kunstwerken.

In aansluiting bij een vroeger bericht, kan thans het volgende worden meegedeeld:

Door enige Nederlandse belangstellenden in het lot der Belgische monumenten is, op aanstichten van de heer Willebeek Le Mair te Rotterdam, met voorkennis van de minister van buitenlandse zaken en nadat men zich overtuigd had, dat deze poging van Belgische zijde op prijs werd gesteld, tot de Duitse gouverneur-generaal in België, baron von der Goltz, een brief gericht van de volgende inhoud (vertaald):

Rotterdam Den Haag, 10 september 1914.

Excellentie,

Het schijnt tot de onvermijdelijke rampen van de oorlog te behoren, dat ook grote cultuurwaarden daarbij verloren gaan: de schoonste monumenten van bouwkunst kunnen niet altijd voor verwoesting worden behoed en ook de belangrijkste kunstwerken van andere soort, beeldhouwwerken en schilderijen, moeten soms aan de grootste gevaren worden blootgesteld. Uit deze overweging deden zich in de Duitse dagbladers reeds stemmen horen, die erop doelden, dat voor de heling van deze aan de beschaving geslagen wonden een Samaritanendienst behoorde te worden ingericht, gelijk voor de hulp der gewonden het Rode kruis bestaat. Het is inderdaad duidelijk, dat ook onder de kunstwerken nog veel gered zou kunnen worden, wanneer slechts, dadelijk na de ramp, de nodige maatregelen werden getroffen.

De ondergetekende Nederlanders hebben gemeend, dat het hier een taak geldt, aan welke vervulling de neutrale volkeren op dezelfde wijze kunnen deelnemen als aan de liefdediensten van het Rode kruis.

Door persoonlijke betrekkingen met Duitse kunstenaars en kunstvrienden ermede bekend hoe hoge waarde juist in Duitsland wordt gehecht aan het behoud der monumenten, menen zij een beroep te mogen doen op de welwillendheid van uwe excellentie voor het zoveel mogelijk redden der in Leuven deels verwoeste en anderdeels bedreigde gebouwen en andere kunstwerken.

Geheel de beschaafde wereld, en Duitsland zeker in de eerste plaats, zal blij verademen, wanneer in Leuven de roerende kunstvoorwerpen in veiligheid konden worden gebracht en de mooie

oude gebouwen na de oorlog weer worden hersteld. Voor dit laatste doel is het evenwel onvoorwaardelijk nodig, dat reeds thans zonder dralen maatregelen worden genomen.

Bij het wegruimen der puinhopen moet met de grootste voorzichtigheid ervoor gezorgd worden, dat geen belangrijke fragmenten verloren gaan. Zelfs uit de inhoud der verbrande bibliotheek zou nog menig stuk van waarde te redden zijn, indien, tot het tijdstip van een deskundig onderzoek der puinhopen elke beschadiging door water kon voorkomen worden.

Voorlopig zou met eenvoudige middelen reeds veel te bereiken zijn. Houten hekken om de belangrijkste gebouwen zouden het wegslepen van het puin kunnen beletten, nooddaken, van presenning of ander waterdicht zeildoek gemaakt, zouden de gebouwen en de hopen boeken tegen de regen beschutten.

Dergelijke maatregelen zijn wellicht op het ogenblik reeds door het Duitse bestuur in België bevolen. In het tegenovergestelde geval echter moge het de ondergetekenden in alle bescheidenheid vergund zijn daarop de aandacht van uwe excellentie te vestigen.

Zij verzoeken ook vriendelijk hieraan te mogen toevoegen, dat zij zich, zo nodig, gelukkig zouden achten, indien uwe excellentie kon toestaan, dat enige Nederlandse deskundigen, onder oppertoezicht en bescherming van het Duitse bestuur met behulp van Leuvense werklieden voor de meest nodige voorzieningen zouden mogen zorgen en dit op kosten van enkele kunstvrienden.

Bij inwilliging van dit verzoek vragen de ondergetekenden beleefd om toezending der nodige "Passierscheine" voor twee automobielen, waarvan een met zeildoek beladen, en voor vijf deskundigen en twee chauffeurs, onder opgave der te volgen route.

Deze kunstambulance zou dan na twee dagen te Leuven kunnen aankomen. Eventueel antwoord wordt beleefd verzocht aan het adres van de heer Willebeek Le Mair te Rotterdam.

(Was getekend) Dr. H. P. Berlage N.zn.

H. H. Van Dam A.C.zn.

Dr. Jan Kalf

J. Willebeek Le Mair.

Door de vriendelijke bemiddeling van de minister van buitenlandse zaken kon deze brief zijn bestemming bereiken en intussen waren de nodige maatregelen genomen voor de eventuele uitvoering van het plan. Een grote hoeveelheid waterdicht zeildoek was in huur besproken, en met de heer Le Mair waren een architect, een kunsthistoricus, een deskundige voor de verpakking van schilderijen en kunstvoorwerpen en een bekwaam bouwkundig opzichter gereed om naar Leuven te vertrekken. Op 21 september echter werd van het hoofd van het Duitse burgerlijk bestuur in België het in vertaling hieronder medegedeelde antwoord ontvangen, dat de tocht overbodig maakte, doch tevens deed zien, dat het doel der poging vermoedelijk toch bereikt zou worden.

Brussel, 16 september 1914.

Op het aangenaam schrijven van de tiende II. betreffende de bescherming en redding van bedreigde bouwwerken en kunstmonumenten heb ik de eer, onder betuiging van de meest welgemeende dank voor uw te waarderen belangstelling, beleefd te antwoorden, dat de gewenste maatregelen reeds door het keizerlijk Duits bestuur ter hand zijn genomen. Duitse deskundigen zullen geheel in de geest van uw vingerwijzingen (Anregungen), onder bijstand der Belgische vakmannen, die ik om hun medewerking heb

verzocht, alle nodige voorzieningen pogen te treffen ter bescherming van bedreigde kunstwerken.

Onder herhaalde betuiging van mijn meest welgemeende dank heb ik de eer te zijn

uw zeer dienstwillige

D. v. Sandt.

De brief was, blijkens de poststempels (de Brusselse in het Duits) juist drie dagen onderweg. De enveloppe is er een van de Belgische ministerie van landbouw en openbare werken, over welks gedrukt kenmerk een Duits stempel is aangebracht.

Men meldt ons uit Maastricht op 22 september:

Zoals men weet, zijn er zondag bij Lanaken schermutselingen voorgevallen tussen Belgische en Duitse militairen. Nu beweren de Duitsers, dat ook burgers geschoten hebben. Een andere lezing is, dat de Duitsers de burgers beschuldigen de spoorlijn opgebroken te hebben. Ze moeten zelfs zondag het kerkje omsingeld hebben tijdens de godsdienstbeoefening. De pastoor heeft echter met zijn gemeentenaren door een achterdeur weten te ontsnappen.

Hoe het ook zij, de Duitsers hebben bedreigd Lanaken met de grond gelijk te maken. Dit zou geschieden door de Landstorm, die in Tongeren ligt. Dit werd aan de Belgische consul, de heer Stadler, alhier door de dorpelingen bericht. Deze wendde zich tot de vice-consul van Duitsland, Mr. Haex en deze stelde zich in verbinding met de Kommandantur te Luik. Daar antwoordde men hem, dat er in Luik niets van bekend was: doch dat er zonder de staf niets zou gebeuren. Van het platschieten, dat hedenmorgen om 6 uur zou beginnen, is hier niets bekend. Men had hier ter stede, met het oog op die

beschieting, reeds op een groot aantal vluchtelingen van die kant gerekend. Wel zijn er gisteravond al enigen gekomen, doch de grote stroom is er niet, zodat de bedreiging wel niet ten uitvoer zal gebracht zijn.

Een lezer vraagt ons ook uit naam van enige anderen, wat er van generaal von Emmich, de Duitse korpscommandant voor Luik, mag geworden zijn. Hij beschouwt hem als van het oorlogstoneel verdwenen, omdat zijn naam in de laatste tijd niet meer genoemd is. Wij voor ons geloven, dat hij nog steeds aan het hoofd van zijn legerkorps staat. Maar dat legerkorps vormt nu een onderdeel van een van de Duitse legers in Frankrijk, die aangevoerd worden door de Duitse kroonprins, de Beierse kroonprins, hertog Albert van Wittenberg, maarschalk Kluck, maarschalk von Bülow, generaal von Einem, generaal von Heeringen. Zodoende is hij vanzelf op de achtergrond gekomen.

Berlijn, 23 september. Naar het grote hoofdkwartier mededeelt is de toestand in België ongewijzigd gebleven.

Londen, 23 september. Hugh Martins beschrijft in de Daily News, hoe Mechelen weer het gewone uiterlijk begint te krijgen. Zelfs de winkels gaan open evenals de koffiehuisen.

De bewoners verklaarden, dat hier niet meer gevochten wordt.

Mechelen, zo zegde er een, is alleen gebombardeerd, omdat de toren van de kathedraal gebruikt werd als observatiepost. De toren is echter te sterk gebleken en staat nog. Daarom hebben zij het maar opgegeven als een lelijk geval. Dinsdagmorgen echter begonnen de zware kanonnen te dreunen, de granaten floten over het Hotel de la Gare uit de forten Walem en St. Katelijne Waver in de buitenste rij forten van Antwerpen, onderhielden een levendig vuur en schoten

over de 320 voet hoge toren van de kathedraal bommen ten zuiden van de spoorweg.

Troepen begonnen naar buiten te rukken, volle 5000 man zijn vóór acht uur langs het spoorwegstation gegaan: cavalerie, infanterie, veldartillerie met maxims, elk getrokken door twee honden, wielrijders-verkenners, een auto-mitrailleuse, een ambulance, een volledig leger in miniatuur.

Met tussenpozen van 10 minuten floten de bommen, twee snel op elkaar, voorbij, onzichtbaar, ergens tussen de wolken en de aarde. Een priester die naast mij stond luisterde naar het doffe springen in het zuiden en kondigde met het voorkomen van een deskundige aan dat de gezochte plaats niet verder dan drie mijl in die richting moest zijn.

Brussel, 23 september. Uit de brandende kerk te Eppegem bij Mechelen heeft een Duits officier twee grote altaarschilderijen van oude Vlaamse meesters gered, die hij aan de afdelingschef bij het gouvernement-generaal heeft overgedragen. Deze heeft ze ter beschikking van het bestuur van de Belgische musea gesteld.

Berlijn, 23 september. De Vossische Zeitung verneemt uit Brussel, dat het Duitse burgerlijke bestuur van België aan de stad Charleroi, die zich overgegeven heeft, graan heeft verschaft, opdat de arbeidersbevolking gevoed kan worden. Het plan bestaat om dergelijke maatregelen voor andere naburige plaatsen als Bergen, Halle enz. te nemen.

Donderdag 24/09/1914 - avondeditie

Antwerpen, 23 september.

In de nacht van dinsdag op woensdag is een Zeppelin gezien boven de eerste verdedigingslinie van de versterkte stelling van Antwerpen. Het luchtschip ging in de richting van Mol-Lier. Dank zij de zoeklichten der forten is de Zeppelin teruggekeerd.

De Belgische troepen, die in een richting opereerden, welke wij niet bekend kunnen maken, hebben Duitsers ten getale van 2500 ontmoet. Er volgde een hevige schermutseling. De Duitsers hadden veel doden, gekwetsten en krijgsgevangenen. De Belgische troepen waren in de minderheid, maar hun optreden werd door een geblindeerde trein gesteund.

Te Borsbeek hebben gendarmen een klooster bezet van Duitse nonnen. Veertig geestelijke zusters zijn aangehouden en zullen België uitgezet worden. Deze maatregel is genomen naar aanleiding van de woorden, die één der zusters tot een arbeidster gesproken heeft. "Bid", zegde zij, "voor keizer Willem; hij is een eerlijk man; maar uw koning, koning Albert, is onoprecht en weinig achtenswaardig."

Deze woorden hebben in het dorp grote opwinding veroorzaakt en de bevolking zou het klooster verwoest hebben zo de overheid geen maatregelen genomen had.

Antwerpen Namen Maastricht.

Brussel, 21 september.

Brussel heeft behalve zijn vlaggen en gekleurde lintjes ook, sedert ik het de laatste keer zag, veel van zijn verkeer verloren. Zonder bijzondere vergunning mag men er niet in een auto rijden, en op wielrijders is er reeds geschoten, zodat het ook voor Hollanders aan te bevelen is te lopen.

Nu is zulk een vergunning niet zo heel moeilijk te krijgen, maar velen vinden het niet de moeite waard erom te vragen, of zijn huiverig zulks te doen, zodat het autoverkeer in de straten sterk is verminderd.

De bevolking fluistert hoopvol; de mensen hebben de vele gewonden gezien, die van Leuven, Aarschot en Mechelen uit werden binnengebracht, en menen, dat het uur der bevrijding spoedig zal slaan. Men zegt, dat de Duitsers 400 doden en 2000 gewonden hadden in de verschillende gevechten die van 10 tot 13 september geleverd werden. Zeker is het, dat een deel der bezetting van Aarschot (300 man) door de Belgen gevangen gemaakt is, die echter hun uitval met 4000 gewonden en 600 doden moesten bekopen. Er zijn twee spoorwegen tussen Brussel en Leuven, waarvan er slechts één beschadigd werd, zodat wel het verkeer enigszins belemmerd werd, maar toch niet geheel gestremd. Trouwens de Duitsers hebben de vele tunnels, die op het traject Luik-Namen door de Belgen zelf vernietigd waren, hersteld en voeren daarlangs nu hun troepen en proviand. In de laatste dagen moeten er weer een 200.000 man langs deze weg naar het front gegaan zijn.

Nog altijd gebeurt dit in de met groen bekranste wagons, waarop als steeds "Nach Paris" met krijt is geschreven.

Ook de Franse krijgsgevangenen van Maubeuge werden in zulke wagons vervoerd en een gedeelte ervan kwam via Brussel en moest buiten Brussel blijven staan, bewaakt door Beierse soldaten.

Bijna had Brussel zijn ijverige burgemeester Max verloren. Deze had namelijk, zoals geweten, laten aanplakken dat men in vredesnaam maar de vlaggen moest inhalen en wachten op het uur der vergelding.

Die proclamatie werd door de Duitsers overplakt en de burgemeester werd uitgenodigd, op het commando te komen. Daar werd hem meegedeeld, dat hij zich als gevangene had te beschouwen, maar Max had zijn verdediging bij de hand. Hij had de burgers op de wijze die de meeste uitwerking had tot rust moeten aanmanen, daar het verbod der Duitsers, om de vlaggen uit te steken, gemakkelijk de burgers had kunnen opwinden, daar juist de nationale feesten de 21^e september gevierd zouden worden. Dit wisten de Duitsers niet, en ze lieten Max bij die verzekering weer naar huis gaan.

Wat nu de houding der Duitsers in Brussel betreft, zo moet men werkelijk bewondering hebben voor de rust, waarmee zij ongewapend ook 's avonds in Brussel rondlopen. Men zou denken, dat zij zich vrij onzeker moeten gevoelen in een stad, waarin zoveel weerbare mannen met haat in het hart rondlopen, maar blijkbaar vrezen zij dat niet. Enkele gevallen van twist in dronkenschap uitgezonderd, schijnen ze ook goed met de bevolking op te kunnen schieten; men ziet ze overal gemoedelijk met de burgerij praten. Mij is verteld, dat ze bij hun intocht een Belgisch lansier en enige burgers als gevangenen vóór in hun stoet meevoerden, maar waarschijnlijk waren die juist gevangen genomen, en in ieder geval geeft wèl het feit, dat zij in Brussel zijn, maar zeker niet hun houding aanstoot aan de bevolking.

Toch schijnen de maatregelen der Duitsers langzamerhand strenger te worden.

Op alle boulevards in de buitenwijken der stad staan dubbele posten met geladen geweer, en zonder bijzondere vergunning komt niemand er voorbij. De tram naar Ninove, die vroeger ontelbare reizigers vervoerde, waarvan nooit de paspoorten gevraagd werden, komt nu bijna leeg voorbij, en de weinige reizigers worden aan een streng onderzoek onderworpen.

Mijn bemoeiingen, om vergunning te krijgen naar de gevechtlinie in Noord-Frankrijk te gaan, werden met weinig succes bekroond. Ik werd uiterst beleefd behandeld, maar, zo werd mij gezegd, Berlijn heeft de beslissing. Er is naar Berlijn geschreven, en we zullen u het antwoord nader mededelen. Ook mogen auto's niet meer naar het noorden van België, terwijl slechts zeer enkelen vergunning krijgen via Leuven te gaan. Zo vroeg ik het maar om naar Holland te gaan, daar ik wist, dat mij de zuidelijke weg via Namen of Hoi zou worden voorgeschreven en ik dan meteen Dinant zou kunnen bezoeken.

Dat papiertje kreeg ik, maar "Holland" werd nog veranderd in "Aken", en daarmee vertrokken we via Waver naar Gembloux en Namen, een mooie weg, zoals alle automobilisten weten, maar thans lelijk stuk gereden door het zware geschut en de transportwagens. Zowel in Waver als in Namen zijn de verwoestingen overdreven. In beide plaatsen vindt men enige huizen verbrand, in Namen zelfs een paar straten, maar van een verwoeste stad kan men in beide gevallen niet spreken. Van Brussel tot de Maas zagen we slechts enkele verbrande huizen.

Dat werd echter anders bij Dinant. Hiervan kan men gerust zeggen, dat het gehele stadje verwoest is. Er staan misschien nog 20 huizen, maar zij, die het lieflijke plaatsje kennen, zullen na de oorlog tevergeefs naar de aardige, oude plekjes zoeken. Een nieuw Dinant zal waarschijnlijk verrijzen, maar het zal de gemoedelijkheid van het oude missen.

De brug ligt in het water, evenals alle bruggen van hier tot Luik.

Het is merkwaardig, dat de Belgen deze bruggen vernietigd hebben, maar de grote spoorwegbrug bij Luik niet hebben opgeblazen, wat de Duitsers aanmerkelijk zou hebben tegengehouden.

Nog moet ik vertellen van het dorpje Neve, even over de Maas bij Dinant. Dat kan, evenals Aarschot en Visé, in de rij der geheel verwoeste dorpen geplaatst worden, terwijl ook Spontin, vóór Dinant boven op de hoogte, bijna geheel aan de vlammen is prijsgegeven.

Toch moet men niet menen, dat deze beelden van verwoesting zich zo ophopen, dat zij de algemene, schone indruk der landstreek geheel verstoren.

In het dorp Andenne vond ik rechts van de Maas zeer weinig verwoest. Erger ziet het er aan de overzijde uit, terwijl velen der inwoners hier zijn gefusilleerd. Als overal was ook weer de alcohol schuld, en ook hier is weer gebleken, hoe goed het zou zijn, voor de komst de Duitsers èn wijn, èn bier, èn spiritualiën te vernietigen.

De schipbrug bij Namen mochten wij met onze auto niet over en zo volgden we geruime tijd de linkeroever tot bij een nieuwe brug, waar we over mochten.

Het stukgeschoten slot van de hertog van Arenberg (door de Belgen zelf vernield), kunnen we op de hoogte zien liggen. De een zegt, dat er verraad in het spel was, de ander, dat het uit een strategisch oogpunt moest verdwijnen. In ieder geval is er niets meer van over.